keramiske noter 48/2018

24. årgang

Keramikkens Venner

Reviews · Besprechungen · anmeldelser · Besprechungen · Reviews

redigeret af Gunnar Jakobsen

Tommerup Keramiske Værksted. Af Lise Seisbøll Mikkelsen (Bind I) og Gunnar Jakobsen m.fl. (Bind II). Forlaget Wunderbuch [Website: www.forlaget-wunderbuch.dk], Skive 2018. 2 bd. på henholdsvis 288 og 336 s. ill. litt. noter. register. tillige engelsk udgave. ib. 490 kr.

I 2017 kunne Tommerup Keramiske Værksted fejre 30-års jubilæum og det blev gjort med manér ved udstillingen *Store Formater - Kloge Hænder* på CLAY Keramikmuseum Danmark, en udstilling, som hyldede Tommerup Keramiske Værksteds mangeårige virksomhed som Danmarks håndværksmæssige centrum for fremstillingen af monumental keramisk kunst. Den retrospektive udstilling rummede mange ældre værker, som gennem årene er udført på værkstedet i samarbejde med og på bestilling af en lang række kunstnere. Til jubilæumsudstillingen inviteredes også 15 udvalgte kunstnere og keramikere til at skabe nye monumentale værker på Tommerup Keramiske Værksted, værker, som efterfølgende er indlemmet i samlingerne på CLAY.

Fortællingen om *Store Formater - Kloge Hænder* indgår nu i den omfattende publikation *Tommerup Keramiske Værksted* udgivet i 2018, som belyser værkstedets udvikling, betydning og virke igennem de mange år. Takket være en enestående, stædig og vedvarende eksperimenterende indsats forestået og udført af værkstedets ejere, keramikerparret Esben Lyngsaa Madsen og Gunhild Rudjord, assisteret af en kreds af medarbejdere, er det lykkedes at skabe og drive et fagligt højt professionaliseret værksted, som tiltrækker kunstnere fra ind- og udland. Gennem årene er et tusindtal af værker af mere end 150 kunstnere, keramikere, arkitekter og designere udgået fra det fynske værksted, værker, der i dag er spredt over hele Danmark og i andre dele af verden. Hjulpet af den faglige specialviden og dygtighed, som er udviklet her, har de mange skabende kræfter tiltrukket af leret fået forløst inspirationen til at anvende det keramiske materiale i bl.a. offentlige udsmykningsopgaver.

Det i sandhed monumentale og fornemt illustrerede bogværk *Tommerup Keramiske Værksted* på i alt 624 s. er disponeret i to bind, hvoraf det første er forfattet af kunsthistorikeren Lise Seisbøll, direktør 1997-2015 for Keramikmuseet Grimmerhus (nu CLAY Keramikmuseum Danmark) og forfatter til en række publikationer om dette museum, om Tommerup Keramiske Værksted og om keramisk kunst i Danmark i et historisk og nutidigt perspektiv. Lise Seisbøll har på nærmeste hold fulgt Tommerup-værkstedets komplicerede historie fra teglværk til kunstnerværksted, hun har et godt kendskab til de mange kunstnere, der har fået udført værker der, og hun har kunnet følge værkernes tilblivelse. Man kan roligt fastslå, at næppe andre end denne forfatter ville kunne skabe bogens imponerende overblik, som bygger på uendelige mængder af oplysninger og et stort billedmateriale fra bl.a. værkstedets eget arkiv og fra de mange involverede. Det lykkes for forfatteren gennem bogens 285 s. opdelt i 15 kapitler at udvikle en overvejende kronologisk betinget hovedfortælling, hvor værkstedet og arbejdet her spiller hovedrollen. Kunstnere og værker flettes som dynamoer ind i udviklingsforløbet begyndende med de kunstnere, der tidligst startede et samarbejde med værkstedet og fulgt op med de mange efterfølgere frem til i dag.

Centralt i denne historie - og i værkstedets DNA – findes således forbindelsen tilbage til mødet mellem Esben Lyngsaa Madsen og hans lærer og mentor Erik Nyholm og dermed til opgøret med den klassiske danske keramiktradition, som Asger Jorn og Erik Nyholm repræsenterer. Dette understreges også af genoptrykket i bind 2 af Asger Jorns artikel fra 1953 med titlen ”Indtryk af Silkeborgegnens pottemageri” (s. 47-53).

I begyndelsen af 1980’erne kommer så Bjørn Nørgaard og Lene Adler Petersen på banen med de første store opgaver, som løses sammen med Esben Lyngsaa Madsen, og som blev medvirkende til at tegne værkstedets fremtidige kunstneriske virksomhed. Omkring 1990 melder sig også Peter Brandes som en vedvarende stor medspiller, hvor fremstillingen af monumentalkrukken til opstilling ved Den danske Pavillon

på Verdensudstillingen i Sevilla 1992 skulle blive den første i den lange række af værker, som Brandes har skabt og stadig skaber i Tommerup.

I sit forord anfører Lise Seisbøll, "at de kunstnere, der har skabt de fleste og de største værker, omtales mest" (s. 22), men det bør tilføjes, at der samtidig er kyndige karakteristikker af mange af de øvrige repræsenterede kunstnere og af de forholdsvis få professionelt uddannede keramikere, der har udført værker i Tommerup. Blandt "de store" er højdespringerne Bjørn Nørgaard, Peter Brandes, de norske kunstnere Magne Furuholmen og Kjell Nupen samt værkstedets egen Gunhild Rudjord, der foruden en karriere som keramisk kunster har haft afgørende betydning for værkstedets udvikling og rådgivning på glasurområdet. Det siger sig selv, at de store opgaver har haft og har fundamental betydning for Tommerups økonomiske overlevelse, og at især kunstnerne har kunnet rejse midler til de monumentale værker. Det forklarer til dels, at der er langt imellem professionelle keramikeres brug af værkstedet, men også at der er tradition for, at de keramisk uddannede selv løser opgaverne i egne værksteder.

Indenfor denne anmeldelses rammer er det umuligt at nævne bare en mikroskopisk del af det rige liv og persongalleri, der udfoldes på bogens sider for slet ikke at tale om værkerne og deres forudsætninger ofte set i et kunstfagligt perspektiv gennem forfatterens kyndige præsentationer. Det fænomenale billedmateriale er i sig selv en stor oplevelse. Her føres læseren helt ind i tilblivelsen af de ofte flere meter høje og tunge værker og det ærefrygtindgydende arbejde, der udføres af et team af dedikerede medarbejdere samlet om at overvinde store tekniske udfordringer. Hvor man indimellem kan tabe pusten over mangfoldigheden af oplysninger, der mæanderagtigt snor sig ind og ud i fortællingens mange forløb, og hvor gentagelser næppe kan undgås, fascineres man af selve arbejdets elementære spænding og imponeres over de medgåede enorme mængder af ler og andre materialer. Stærkt står de arbejder, hvor man fornemmer, at den enkelte kunstner, hvis værk det drejer sig om, selv har en keramisk nerve og selvstændig føling med materialerne.

I bogværkets bind 2 på 332 s. findes to betydelige bidrag, der i listeform bringer faktuelle oplysninger, herunder litteraturhenvisninger til Tommerup Keramiske Værksteds og dets forgængeres historie mv. samt om de involverede enkelte kunstnere, keramikere, designere og arkitekter (s. 271-295). Dertil kommer en imponerende fortegnelse over de mange værker, som er skabt i Tommerup eller i tiden forud på andre værksteder i samarbejde med Esben Lyngsaa Madsen (Nees Fællesværksted 1980-84 og Ild & Ler 1976-79) (s. 296-332). Forfatteren til disse to afsnit er bibliografen Gunnar Jakobsen, som i 2014 udgav den store reviderede *Dansk Keramisk Bibliografi* (dansk, engelsk, tysk), en enestående og lærd håndbog for viden om dansk keramik og dets institutioner fra 1700-tallet og frem til nutiden. Ikke mindst den omfattende fortegnelse over et tusindtal af værker fra Tommerup er en guldgrube, idet den indeholder oplysninger ikke alene om selve værkerne (titel, mål, finansiering mm), men i mange tilfælde også om deres nuværende placering rundt om i det offentlige rum. For alle keramikinteresserede ville denne fortegnelse i et praktisk format udgøre den ideelle rejsefører til oplevelsen af de mange keramiske udsmykninger, som takket være Tommerup har set dagens lys.

Værkfortegnelsen følges op af et generøst afsnit med herlige fotografier af et stort udvalg af værkerne (s. 56-262). På bedste vis dokumenteres her, hvor mangfoldigt det keramiske materiale kan anvendes og hvor komplicerede værker, der teknisk er blevet udført takket være Esben Lyngsaa Madsen, Gunhild Rudjord og deres team, hvoraf flere er anerkendte keramikere (Per Ahlmann, Søren Thygesen, John Stephansen m.fl.), og ligesom ejerparret udgået fra Kunsthåndværkerskolen i Kolding (Designskolen Kolding).

Foruden Gunnar Jakobsens uvurderlige fortegnelser rummer bind 2 artikler og indlæg af otte keramikere og kunstnere: Bjørn Nørgaard, John Stephansen, Peter Brandes, Magne Furuholmen, Martin Bodilsen Kaldahl, Jac Hansen, Kirsten Justesen og Peter Carlsen. Gennem de meget forskellige indlæg tegnes et hengivent billede af det arbejdsomme, varme og menneskeligt tillidsfulde fællesskab, som udspiller sig mellem opdragsgiverne og værkstedets folk, og hvor man oplever en imponerende åbenhed for at løse selv de umuligste og aldrig før udførte opgaver. Måske er netop denne åbenhed særkendet for Esben Lyngsaa Madsen i hele hans virke og kernen i værkstedets raison d'être, således som man indirekte fornemmer det gennem hans egen artikel "Når keramikeren bliver entreprenør", der indleder bind 2 (s. 7-12). - Det oplyses i øvrigt, at samme forfatter er undervejs med et bind 3 indeholdende mere detaljerede beskrivelser af værkstedets fremstillingsmetoder. Det kan man virkelig glæde sig til!

Efter gennemlæsningen af det imponerende, velskrevne og smukke 2-binds værk om Tommerup Keramiske Værksteds historie og persongalleri er læseren godt indført i de tekniske, økonomiske og kunstneriske vilkår, der har betinget eksistensen af dette i Danmark enestående laboratorium for udviklingen af keramisk monumentalkunst. Man kommer til at holde af det virksomme sted, som i den grad eksisterer på en ukuelig entusiasme og professionalitet, og så melder sig naturligvis spørgsmålet om fremtiden. Kan man for-

vente, at opgaverne stadig vil strømme til og hvad er det for en omskiftelig virkelighed, værkstedet må agere i. At folkene bag Tommerup allerede beskæftiger sig med denne fremtid synes at fremgå af, at man har valgt at bringe en artikel i bind 2 med titlen "Tommerup Keramiske Værksted - Et internationalt perspektiv" (s. 39-44) forfattet af den norske kunstner og professor Ole Lislerud, som i en lang årrække og med egne værksteder i bl.a. Italien og Kina har arbejdet internationalt med stor-skala projekter.

Med en mere end 30-årig markant historie i bagagen og fejringen af jubilæet med udgivelsen af det betydelige bogværk *Tommerup Keramiske Værksted* I-II er der al mulig grund til at lykønske med de opnåede resultater og til for værkstedets ejere at rette et optimistisk blik mod fremtidens udfordringer.

Bodil Busk Laursen